UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia Sacra Et Hvmana Libri XVI

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

28. Diuisio Caussarum: Ad imaginem statuum cognoscendam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-70090

Visual Library

Figuratus, Adulteros liceat occidere. Infamis fuit in nurum, inuenit filius adulterum obuoluto capite, nec eum occidit: interrogatus ergo à patre, qui fuerit adulter, cui pepercerit, non dicit, & abdicatur. Figuratus eſt ductus, quoniam pudore deterretur filius patri palam dicere: tu adulter fuiſti.

Obliquus: Qui inuaſerat, depoſuit dominationem ſub pacto abolitionis, vult petere magiſtratum, contradicitur. Ductus erit obliquus, quoniam periculo prohibetur, qui contradicit, apertè mentionem facere iniuſtæ dominationis.

Mixtus: Qui infamis fuit in nurum, arcem occupauit: vocauit ad ſe filium, & interrogauit, an rumori crederet, negauit ſe credere, depoſuit pater dominationem, ſub pacto abolitionis, filius repudiauit vxorem, interrogat pater cauſſas repudij, non dicit, & abdicatur. Ductus eſt mixtus, id eſt, & figuratus & obliquus, quoniam pudore deterretur patri palam dicere, tu adulter fuiſti, & ideo repudiaui vxorem: & obliquus, quoniã periculo prohibetur apertè mentionem facere iniuſtæ dominationis.

Diuiſio cauſſarum.

Ad imaginem ſtatuum cognoſcendam.

CAPVT XXVIII.

Septem genera controuerſiarum, & varia nomina ex antiquis Rhetoribus petita, quæ valent ad intelligentiam formularum.

Reperto ductu conſiderabimus genus controuerſiæ, cuius ſeptem ſunt genera; ſimplex rationale, ſimplex legale, coniunctum rationale, coniunctum legale, comparatiuum rationale, comparatiuum legale, mixtum.

Nota porrò, legalem controuerſiam dici, quę petitur ex aliqua lege ciuili ſcripta.

Rationalem, quæ ex ἀγράφῳ lege rationis, & re aliqua, ſeu facto ad rem ſpectante.

Simplex rationale, cùm res vna, vel factum ſimpliciter tractatur: vt inuentus eſt iuxta cadauer recens hominis occiſi, tenens cruentum gladium, reus eſt cædis.

Cõtrouerſia ſimplex rationalis quæ.

Simplex legalis.

Simplex legale, quum lex vnam facit quæſtionem, vt, Peregrinus murum ne aſcendat, peregrinus murum aſcendit, & hoſtem propulſauit, petitur ad pœnam.

Coniunctum rationale, quod conſtat duabus rebus, & cauſatiuis.

Coniuncta rationalis quæ habet duo cauſatiua ex ratione.

Rebus, quum multa quæruntur, vt ſi aliquis accuſetur, & adulterij, & ſacrilegij.

Cauſatiuis, quum vna res quæritur, & multis cauſſis approbatur: vt, Luxurioſus adoleſcens iurauit ſe vxorem non eſſe ducturum, & abdicatur, illic enim vna quæſtione oſtendimus, an abdicandus ſit, ſed cauſatiuis coniuncta eſt, & quod luxurioſus eſt, & quod iurauit ſe vxorem non eſſe ducturum.

Cõiuncta legalis duo habet cauſatiua ex lege ciuili.

Coniunctum legale: quum quæritur, an contra plures leges ſit admiſſum, vt, Peregrinus murum ne aſcendat, & nocte nemini liceat eſſe cum telo: Peregrinus murum cum telo nocte aſcendit, & hoſtem propulſauit: petitur ad pœnam. Hic enim contra duas leges feciſſe dicitur, & quod peregrinus murum aſcenderit, & quod nocte cum telo fuerit.

Comparatiua rationalis.

Comparatiuum rationale: quum aut perſonæ, aut res comparantur.

Perſonæ, vt, Qui plus Reipub. præſtiterit, petat præmium. Contendunt Medicus, & orator. Hic enim quæritur, qui melior ſit, vtrum medicus, an orator.

Res, vt, Qui plus Reipubl. præſtiterit, petat præmium: alter hoſtes ab obſidione repulit, alter hoſtium ciuitatem cepit. Contendunt de præmio: hic enim facta eorum, & res comparantur: vt quæratur, quid plus ſit hoſtes repellere ab obſidione, an hoſtium ciuitatem capere.

Cõparatiua legalis.

Comparatiuum legale, quum leges comparantur: vt qui auxilium parentibus non tulerit, capite plectatur: &, Mas templum Cereris ſi ingreſſus fuerit, capite puniatur: In templo Cereris matri auxilium filius tulit, petitur ad pœnam. Hic enim quæritur per comparationem, ſecundum quam legem filius facere debuerit.

Cõtrouerſia mixta ex varijs.

Mixtum: Quando non ex vno genere materia compoſita eſt, id eſt, quum & ſimplex eſt genus, & comparatiuum, aut cum & rationale, & legale.

Simplex, & comparatiuum: vt, Quidam proditionis accuſabatur: ex filijs eius alter fortiter fecit: alter deſeruit, petit pater de viro forti, vt abolitionem iudicij peteret. Ille incolumitatem deſertoris fratris optauit, & reo non adfuit patri, abſolutus pater abdicat filium. Hic enim, & ſimpliciter quæritur, an contra voluntatem patris, præmium ei licuerit petere, & per comparationem, quid magis debuerit optare.

Mixtum ex rationali, & legali, vt, Qui proditi-

ditionis damnatus fuerit, magiſtratui detur cuſtodiendus, & trigeſima die torqueatur, vt conſcios dicat, & adulteros liceat occidere: proditionis damnatus [illegible]iſtratui collegæ ſuo datus eſt cuſtodiend[illegible] Ille cum in adulterio deprehenſum occi[illegible]t, reus eſt conſcientiæ. Hic enim & rationale eſt genus, in quo quæritur, an hic conſcius fuerit, an ille adulter: & legale, in quo quæritur, an eum illi licuerit occidere, qui torqueri debuerat, vt conſcios diceret.

Alia diuiſio cauſſarum.

Petita à genere characteris, ſiue elocutionis.

CAPVT XXIX.

Alia genera controuerſiarum, quæ publica dicuntur, & earum quinque genera.

POſt hæc genera controuerſiarum afferuntur etiam quinque, vt conſideratur cauſſa, ratione characteris, ſiue elocutionis, & modi agendi: ſunt igitur, Ethicum, Patheticum, Apodicticum, Diaporeticum, Mixtum.

Ethicum genus, in quo mortalitas quædam, id eſt, mores hominum conſiderantur, vt ſunt comœdiæ.

Patheticum genus, in quo motus eſt animi, & vis quædam, & impetus mentis, vt ſunt tragœdiæ, vt:

Indemnatos liberos liceat occidere, tres filios lege indemnatorum, in conſpectu matris occidit: mater eodem gladio ſe interemit.

Reus eſt, quod cauſſas mortis præſtiterit.

Apodicticum, in quo pugna quæſtionum eſt.

Peregrè proficiſcens reliquit ad amicum certam frumenti menſuram. Ille in fame ciuitatis duplo precio frumentum vendidit: reuerſus amicus contendit de lucro.

Diaporeticum, in quo addubitatio eſt, nec quicquam certi affertur, vt;

Cum duo fratres diſſidentes contenderent armis, pater interceſſit, vulneratus eſt, incertum à quo; quærunt filij, à quo ſit vulneratus: non dicentem accuſant dementiæ.

Mixtum, quod non ex vno genere compoſitum eſt: vt eſt hæc ipſa materia patris vulnerati: nam & patheticon eſt in fratrum congreſſione, & diaporeticon eſt à dubitatione patris.

De ſtatu, & eius diuiſione.

CAPVT XXX.

Quid ſtatus.

REpertis generibus controuerſiarū quęritur ſtatus, quo conſiſtit controuerſia.

Genera, & ſpecies ſtatuum.

Genera ſtatuum ſunt duo; rationale, & legale.

Intereſt inter rationales ſtatus, & legales: quod rationales rei alicuius vel facti habent quæſtionem: legales autem legis, & iuris continent diſceptationem.

Rationales ſtatus ſecundum Hermagoram ſunt quatuor, coniectura, finis, qualitas, & translatio: ſed translationem tantundem accepimus legalem: quoniam nulla translatio, ideſt, præſcriptio, ſine lege poteſt eſſe.

Coniecturalis ſtatus, & eius variæ ſpecies.

Sex ſpecies coniecturalis ſtatus, & earum exempla.

Coniecturalis ſtatus ſex modis fit: aut quum de facto conſtat, & de perſona non conſtat: aut quum de perſona conſtat, & de facto non conſtat: aut quum de vtroque non conſtat: aut quum de ſola voluntate ſit quæſtio: aut quum de re ipſa quæritur: aut cum eſt anticategorica.

Quum de facto conſtat, & de perſona non conſtat, vt, Cum abdicato filio, qui militabat, inuentus eſt pater telo filij ſui occiſus; reus eſt filius parricidij. Hic enim de facto conſtat, ideſt, occiſum eſſe patrem, ſed de perſona non conſtat, quæritur enim, an à filio ſit occiſus.

Quum de perſona conſtat, & de facto non conſtat, vt; Luxurioſum filium pater abdicauit, abdicatus medicinæ ſtuduit; poſtea decumbenti patri dedit poculum, quod diceret ſanitatis: pater in media potione; ait ſe venenum accepiſſe, filius reſiduum poculum bibit, & deceſſit pater, reus eſt filius parricidij. Hic enim de perſona conſtat, quoniam filius poculum dedit: ſed de facto non conſtat, qualem enim potionem dederit, vtrum veneni, an ſanitatis, incertum eſt.

Quum de vtroque non conſtat, vt, luxurioſi pater non comparauit, reus eſt parricidij filius. Hic enim non conſtat, occiſum eſſe patrem, etſi conſtiterit, incertum eſt, an à filio ſit trucidatus.

Quum

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN